

PRZYJACIEL

-----Babiogórskiego Parku Narodowego-----

Witaj w Babiogórskim Parku Narodowym !

Babiogórski Park Narodowy (BgPN) leży w Beskidzie Żywieckim. Powstał, by chronić najwyższy masyw polskich Beskidów z jego unikalną florą i fauną. Szczyt Babiej Góry, zwany Diablakiem, wznosi się na wysokość 1725 m n.p.m., co stawia ją w rzędzie gór alpejskich. W Polsce pod względem wysokości ustępuje jedynie szczytom tatrzańskim.

Samotny masyw, górujący nad sąsiednimi wzniesieniami o co najmniej 300 metrów, zwany jest Królową Beskidów.

Podczas wędrówki w kierunku szczytu przemierzamy cztery piętra klimatyczno-roślinne: regiel dolny, regiel górny, piętro kosodrzewiny i piętro alpejskie. Na stokach Babiej Góry zachwycamy się wspaniale zachowanymi fragmentami pierwotnej Puszczy Karpackiej, wewnątrz których napotkać możemy ślady niedźwiedzi, wilków i rysi. Tutaj także odnaleźć można stanowiska bardzo rzadkich w Polsce roślin: okrzynu jeleniego i rogownicy alpejskiej.

Zapraszamy Cię do udziału w programie, dzięki któremu bliżej poznasz Park i zostaniesz Przyjacielem Babiogórskiego Parku Narodowego.

Jak zostać Przyjacielem Babiogórskiego Parku Narodowego?

**Jeśli masz 6–8 lat
wykonaj przynajmniej
5 zadań z książeczki**

**Jeśli masz 9–11 lat
wykonaj przynajmniej
7 zadań z książeczki**

Zadania trudniejsze zostały oznaczone gwiazdką

Podjmij wyzwanie sam albo poproś osobę dorosłą
(rodzica, opiekuna, nauczyciela, pracownika parku)
o pomoc w wykonaniu zadania.

Weź udział w przynajmniej 1 z oferowanych przez park narodowy atrakcji:

Wędruj po wybranej przez Ciebie ścieżce edukacyjnej

Zobacz Wystawę Stałą mieszczącą się w siedzibie Dyrekcji Babiogórskiego Parku Narodowego

Weź udział w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez pracowników BgPN

Skorzystaj z urządzeń edukacyjnych na Polance Odkrywców

Zdobądź Diablak – najwyższy szczyt Babiej Góry

Po zrealizowaniu programu pokaż swoją książeczkę pracownikowi parku, aby otrzymać dyplom i odznakę.

Gdzie i kiedy odebrać dyplom i odznakę?

Na Wystawie Stałej mieszczącej się w budynku Dyrekcji BgPN
w Zawoi Barańcowej, 34-222 Zawoja 1403
w okresie od maja do października
przez cały tydzień w godzinach 9.00 – 17.00

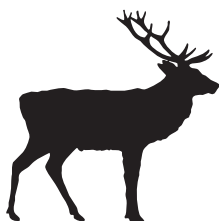
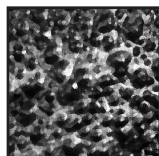
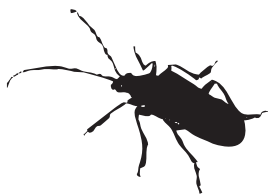
Jeśli Ty lub Twoi opiekunowie macie pytania dotyczące odznaki,
prosimy o kontakt z Zespołem Udostępniania Parku do Zwiedzania
i Edukacji pod numerem telefonu **33 8775 110** wew. **22** lub e-mail: na
adres **tpasierbek@bgpn.pl**

Jeśli chcesz dowiedzieć się o nas więcej wejdź na naszą stronę
internetową **www.bgpn.pl**

Leśny detektyw

Spróbujmy pobawić się wspólnie w leśnego detektywa. Jak przystało na dzielnego stróża prawa Twoim zadaniem będzie odnalezienie zwierzęcia jedynie na podstawie fragmentu jego ryciny. Połącz w pary sylwetkę zwierzęcia z obrazkiem przedstawiającym charakterystyczny dla niego szczegół:

Dzięcioł stuka dziobem w drzewo nawet **kilka razy na sekundę** nie robiąc sobie przy tym żadnej krzywdy. Dolna i górna część dziobu mają różną długość, pomiędzy czaszką, a mózgiem jest niewielka przestrzeń wypełniona płynem, a w czaszce znajdują się gąbczaste kości – to wszystko sprawia, że głowa dzięcioła tłumi uderzenia lepiej, niż najlepszy kask motocyklowy, rowerowy czy narciarski.

Wewnątrz mrowiska

Spacerując po babiogórskich szlakach być może zauważysz charakterystyczny kopiec z igliwia i drobnych gałązek. To mrowisko – prawdziwe „leśne miasto” zamieszkałe przez rzesze pracowitych mrówek. Do najczęstszych przedstawicieli tej grupy owadów należą mrówki rudnice, których mrowiska można zaobserwować często na krawędzi lasu (w miejscu zacisznym, a jednocześnie częściowo oświetlonym). Mrowisko rudnicy jest bardzo rozbudowane – nad ziemią jest zaledwie połowa, reszta to „podziemne bunkry”, sięgające czasem nawet i dwa metry w głąb.

Nie zawsze jest łatwo małej mrówce znaleźć drogę w labiryncie korytarzy. Pomóż robotnicy zanieść pożywienie do komory z larwami.

W skład mrówczego społeczeństwa wchodzi zarówno **samce**, jak i **samice** zdolne do rozmnażania (królowe). U większości gatunków posiadają one skrzydła. Bezskrzydłe owady, które najbardziej kojarzą się z mieszkańcami mrowiska, to **robotnice**, czyli samice (córkę królowej), które nie mogą się rozmnażać. Ich zadaniem jest zdobywanie pożywienia, budowa gniazda, obrona przed agresorami i opieka nad larwami.

3

W pajęczej sieci

Większość z nas boi się pajaków. Nie lubimy, kiedy nasi chodzący po ścianach „sąsiedzi” podchodzą do nas zbyt blisko. Każdy jednak przyznać musi, na przekór wszelkim obawom i uprzedzeniom, że pajęczyny tkane przez pająki są niezwykle. Jeżeli mamy szczęście i możemy zobaczyć taką sieć w promieniach wschodzącego słońca, dodatkowo jeszcze pokrytą kropelkami rosy... wtedy jest po prostu piękna.

W kolejnym zadaniu zapraszamy do zabawy w pająka. Skorzystaj ze wzoru, który umieszczony jest w górnej części strony i spróbuj z pomocą ołówka samodzielnie „utkać” pajęczynę pomiędzy gałązkami narysowanymi poniżej.

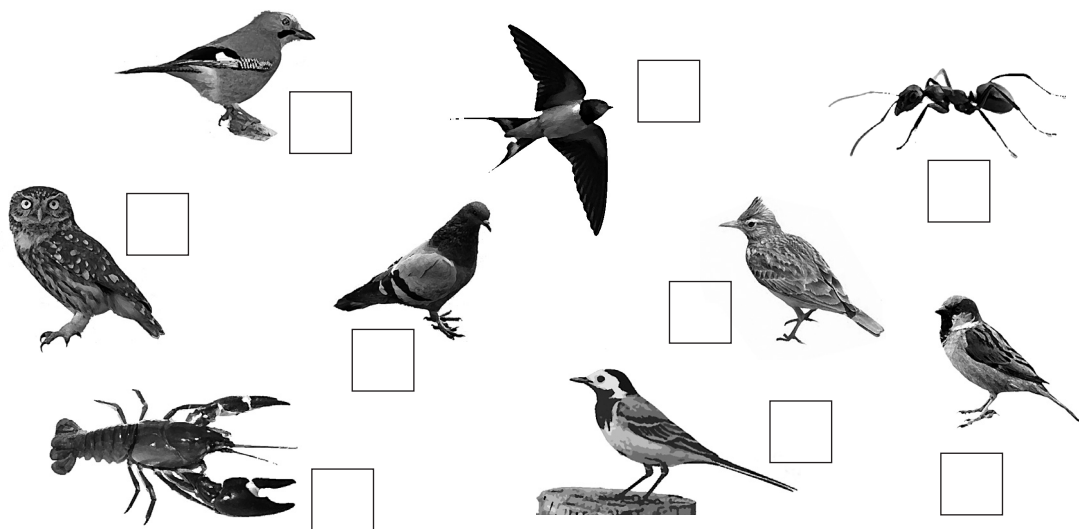

Cieniutka pajęczyna jest jednym z najbardziej odpornych mechanicznie włókien naturalnych – **może rozciągnąć się nawet o 40%**. Gdyby ze stali zrobić nić o przekroju pajęczyny, byłaby ona dwukrotnie mniej wytrzymała, niż wytwór pająka.

Zwierzęta w przysłowia i porzekadłach

Uzupełnij przysłowia i porzekadła – w kratkę przy rycinie odpowiedniego zwierzęcia wpisz numer przysłowia, które z nim jest związane

1. Lepszy ..... w garści, niż ..... na dachu.
2. Wybiera się jak ..... za morze.
3. Na bezrybiu i ..... ryba.
4. Mądry jak .....
5. Pracowity jak .....
6. Jedna ..... wiosny nie czyni.
7. Każda ..... swój ogonek chwali.
8. Święta Agnieszka wypuszcza ..... z mieszka.

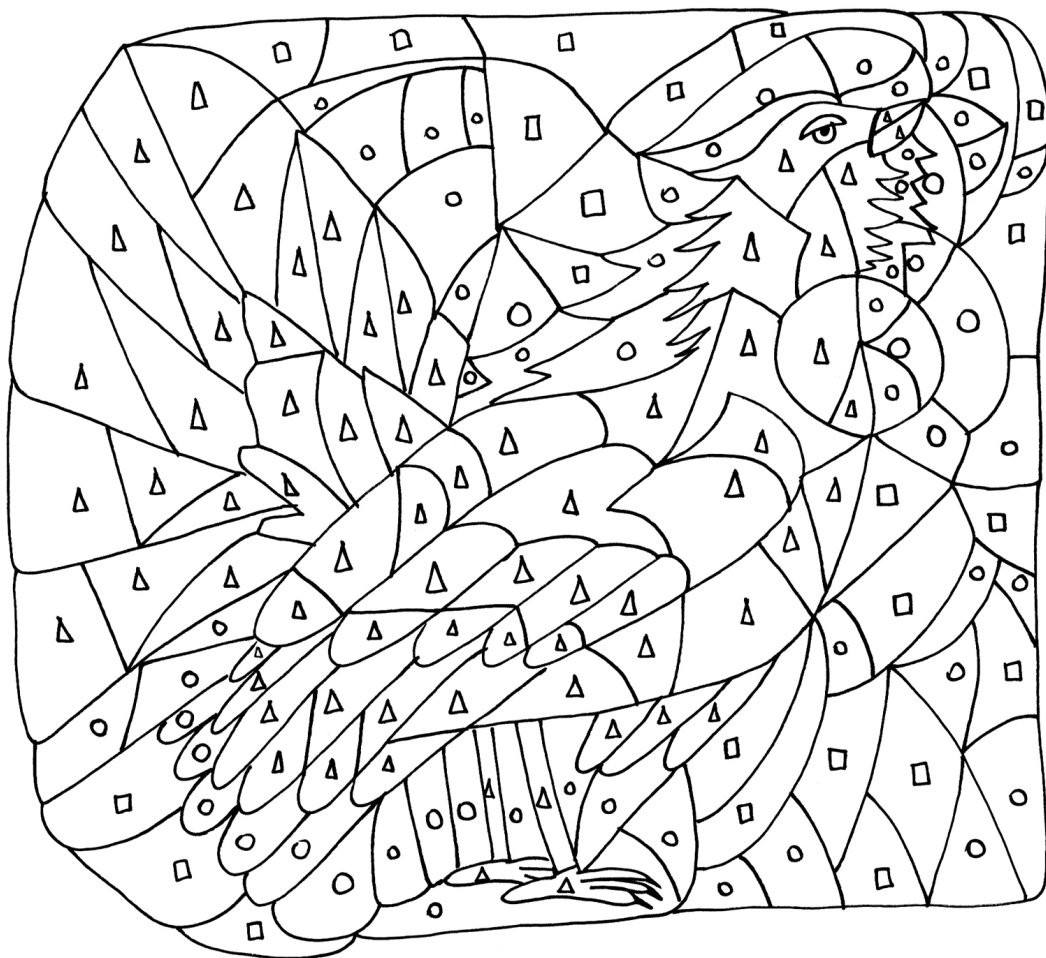

Choć trudno uwierzyć, barwna **sójka** o charakterystycznych, niebieskich „lusterkach” na skrzydłach należy do rodziny krukowatych, jest więc kuzynką kruka, wrony czy kawki. Jest ona **leśnym strażnikiem** – każdy podejrzany ruch w lesie skutkować może głośnym skrzekiem zaniepokojonej sójki.

Babiogórska mozaika

Wypełnij ołówkiem każde pole zaznaczone trójkątem. Jakie zwierzę ukryło się w mozaice? Podkreśl jego nazwę spośród zaproponowanych poniżej.

puszczyk • jeż • ryś • wiewiórka • głuszec

Dlaczego **rysie** mają pędzelki na uszach? Jedna hipoteza sugeruje, że te włoski wspomagają słuch – działają trochę jak anteny zbierające dźwięk. Druga hipoteza każe doszukiwać się w pędzelkach elementów maskujących, które pozwalają ryśowi lepiej się ukryć w plątaniu gałęzi.

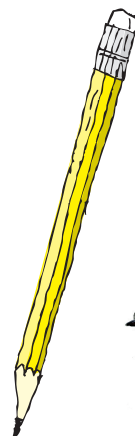
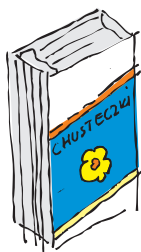

Babiogórskie przymiarki

Żyjące na Babiej Górze ptaki mają bardzo różne rozmiary. Niektóre są małe, mniejsze od paczki chusteczek higienicznych, inne zaś całkiem spore, wzrostem niemalże sięgające dorosłemu człowiekowi do kolan. Połącz ze sobą sylwetki ptaków z przedmiotami codziennego użytku o porównywalnej wielkości.

Najmniejszym ptakiem w Babiogórskim Parku Narodowym (a zarazem najmniejszym w Polsce) jest **mysikrólik zwyczajny**. Jest wielkości zapalniczki, waży zaledwie kilka gramów. Jak przystało na króla (nawet i mysiego ;-)) nosi na głowie małą „koronę” z żółtych piórek.

Z wizytą u Królowej Beskidów

Przed Tobą wędrówka babiogórskimi szlakami i ścieżkami. Może pójdziesz „Śladami Wawrzyńca Szkolnika”, by zobaczyć, jak człowiek i przyroda od lat współistnieją obok siebie? Może wybierzesz się na jedną ze ścieżek, by dowiedzieć się, „Jak chronimy babiogórską przyrodę”? Może po wędrówce na „Mokry Kozub” odpoczniesz na „Polance Odkrywców”? Może nawet zdecydujesz się, by podziwiać widoki z najwyższego szczytu Babiej Góry, czyli Diablaka?

Którąkolwiek z dróg wybierzesz, spróbuj zaznaczyć na załączonej do niniejszej książeczki mapie trasę swojej wędrówki. Możesz też oznaczyć najciekawsze punkty na Twoim szlaku – miejsca, które zaskoczyły Cię wspaniałymi widokami, niezwykłym kształtem drzewa czy też np. tropami wilka...

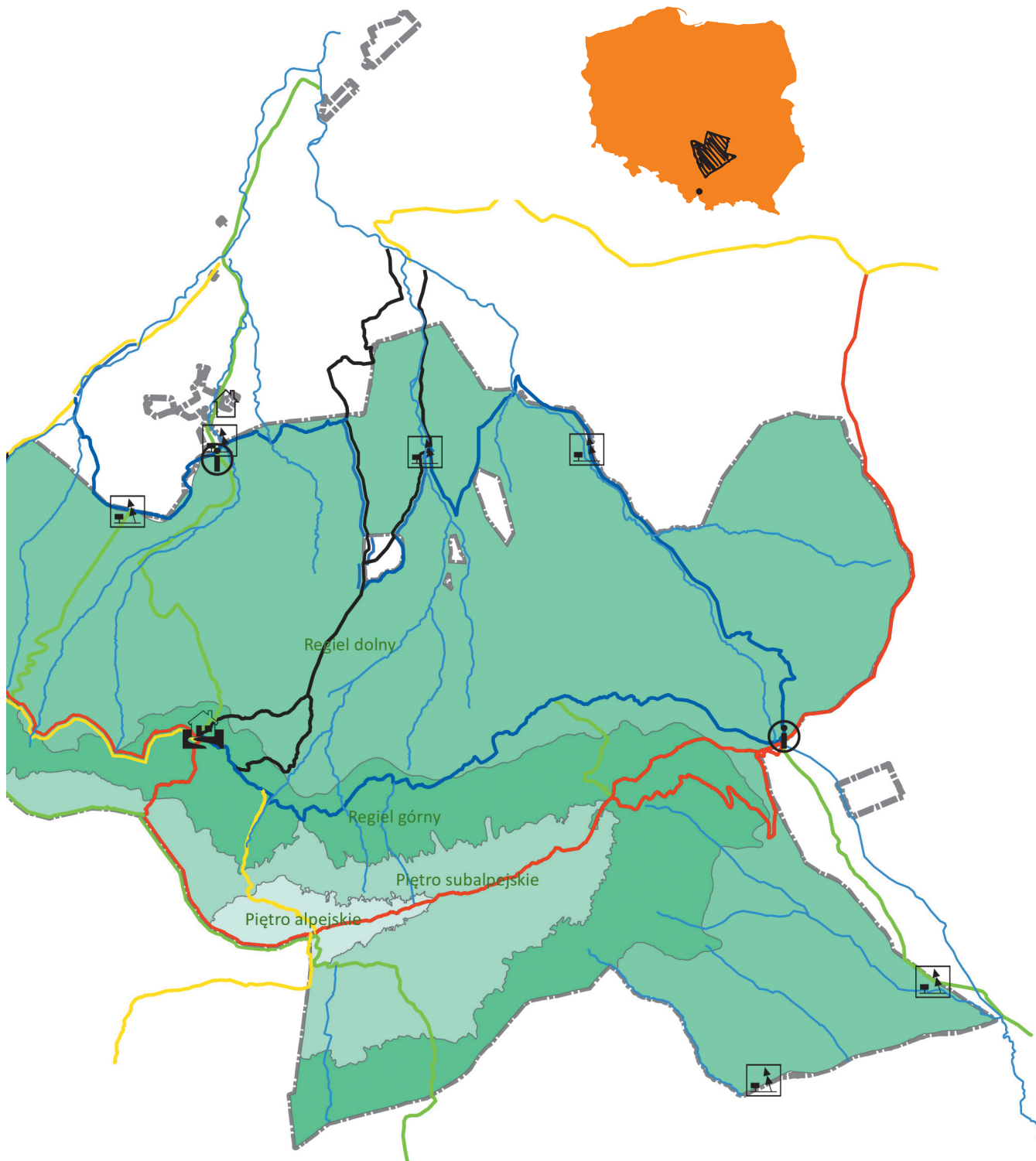
Babiogórski Park Narodowy jest jednym z **najmniejszych parków narodowych w Polsce** – mniejsze od niego są tylko parki Ojcowski i Pieniński. Pomimo niewielkiej powierzchni wyznaczono na jego obszarze aż **55 km** szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych. Pozwalają one na podziwianie najwspanialszych krajobrazów Królowej Beskidów.

Legenda

- Ośrodek Edukacyjny
- schronisko turystyczne
- PIT
- krąg edukacyjny
- potok
- szlaki turystyczne
- granica parku

0 0,425 0,85 1,7
Kilometry

Z leśnego skarbczyka *

Podczas wędrowki po babiogórskich szlakach warto jest zwrócić uwagę na niezwykle różnorodność świata przyrody. Różne kształty, kolory, wielkości... Nie inaczej jest w przypadku drzew liściastych, których na stokach Babiej Góry nie brakuje. Choć najliczniej spotykany jest z pewnością buk, obok niego występuje także między innymi olsza, jarzębina, klon jawor i jesion.

Połącz w pary – gałązka (lub liść) z owocem tego samego drzewa.

Dlaczego jesienią **liście stają się kolorowe**? Zielona barwa roślin w sezonie wegetacyjnym wynika z obecności chlorofilu, barwnika, który odgrywa niezwykle ważną rolę w procesie fotosyntezy. Jesienią w liściach zahamowana zostaje jego produkcja, przez co ujawniają się inne barwniki, „ukryte” wcześniej pod chlorofilem. Są nimi przede wszystkim pomarańczowożółte karoteny i żółte, pomarańczowe lub czerwone ksantofile.

Narodziny Borsuka Babika

Przed Tobą fragment bajki o narodzinach Babika, babiogórskiego borsuka.

Uzupełnij tekst słowami związanymi z przyrodą Babiej Góry – wybierz spośród słów, które zamieszczone są pod tekstem i wstaw w odpowiedniej formie.

Nie tylko skrzydlate bractwo przybyło na zaproszenie Pani Borsukowej. Skacząc wdzięcznie niczym leśne zjawy przybyły zgrabne ..... w towarzystwie dziarskich ..... Na gałęzi nad norą wygodnie rozłożyła się ..... – dobrze pamiętała, jak w ubiegłym roku sama pokazywała leśnym przyjaciółom swoje kocięta. Na widok następnego przybysza – ..... – borsuczka mama zmarszczyła nos. Doskonale pamiętała, jak kiedyś przez chwilę mieszkały razem w jednej norze. Po kilku dniach Pani Borsukowa musiała się wyprowadzić, jako że sama będąc czyściochem, nie mogła znieść niechlujstwa swojej współlokatorki. Cicho jak duch pojawił się ..... wzbudzając popłoch wśród zgromadzonych. Dzisiaj nic im jednak nie grozi – ..... wie, że w czasie święta nie godzi się napastować innych zwierząt. Na samym końcu

nadszedł majestatyczny Król Lasu – ..... , przed którym rozstąpili się wszyscy zebrani. Stanął na środku patrząc z góry na drżące ze strachu borsuczęta. Długo na nie spoglądał, ale wreszcie kiwnął głową na znak, że wita nowe stworzenia w leśnej rodzinie. Dla wszystkich zebranych był to sygnał do rozpoczęcia świętowania.

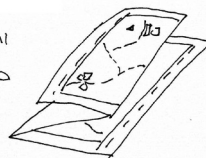
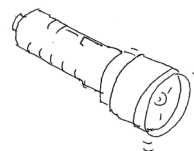
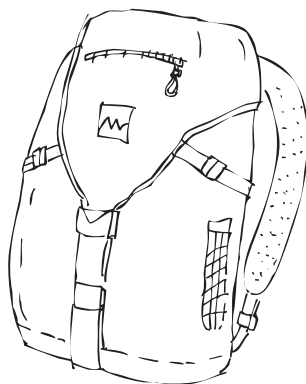
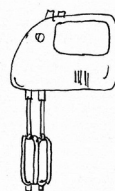
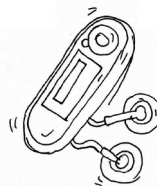
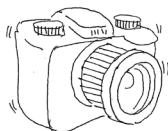
• wilk • lisica • łanie • rysica • niedźwiedź • wilk • jelenie

---

Chcesz wiedzieć, co było dalej? Wejdź na stronę www.bgpn.pl, tam w zakładce „Park maluchom” znajdziesz wiele opowieści o naszym borsuku Babiku.

Mój plecak na górską wyprawę *

Wybierasz się na szczyt Babiej Góry. Jak przystało na wytrawnego turystę chcesz się do tej wyprawy dobrze przygotować. Dobrze się zastanów, co powinieneś ze sobą zabrać. Zapakuj plecak – z przedstawionych na rycinach przedmiotów wybierz te, które Twoim zdaniem mogą Ci się przydać podczas jednodniowej wycieczki na Babią Górę. Połącz odpowiednie ryciny z rysunkiem plecaka.

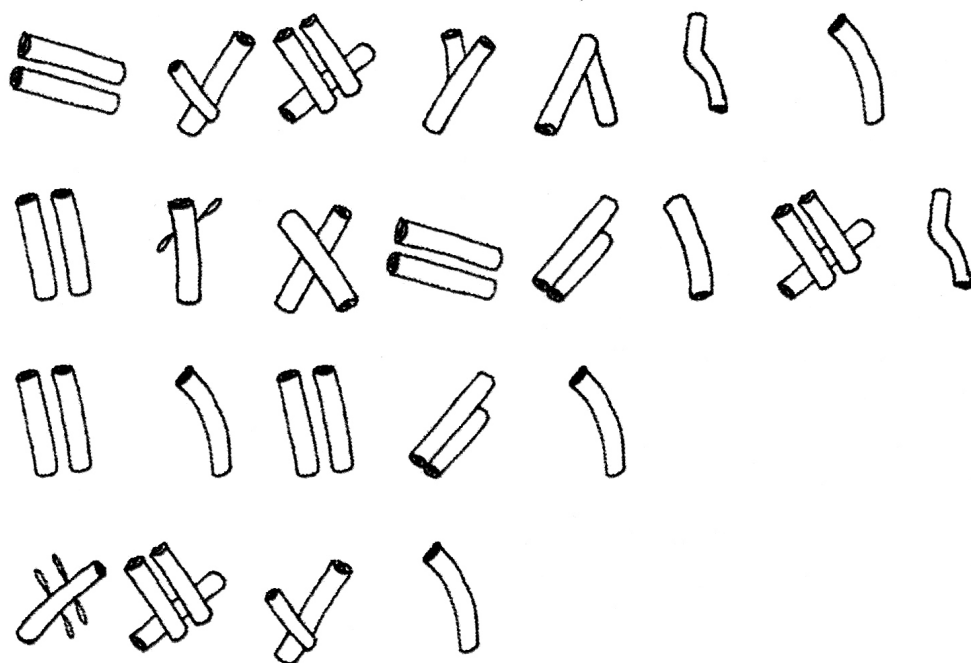
Dokąd płyną potoki biorące swój początek z babiogórskich źródeł? Te, które odwadniają stoki północne Królowej Beskidów płyną, zgodnie z naszymi przewidywaniami, **do Bałtyku**. Inaczej jednak ma się sprawa ze strumieniami, które spływają po stoku południowym – niosą one wody w kierunku rzek, które swój żywot kończą w toni **Morza Czarnego**.

Szyfry i kody *

Przed tobą leśny szyfr. Na podstawie alfabetu „przetłumaczonego” na układ gałązek postaraj się odszyfrować podane hasło.

A	A	B	C	Ć	D	E	Ę	F	G	H	I	J	K	L	Ł	M
N	Ń	O	Ó	P	Q	R	S	Ś	T	U	W	X	Y	Z	Ż	Ż

Mieszkańcy podnóży **Babiej Góry** nadali jej wiele przydomków. Niezwykle zmienia pogoda panująca u stóp masywu i zachmurzenie często ukrywające sylwetkę Babiej Góry sprawiły, że znana jest ona także jako „**Matka Niepogód**” czy „**Kapryśnica**”. Pochodzenia innego określenia, jakim jest „**Królowa Beskidów**” wydaje się być oczywiste – wystarczy spojrzeć na ten potężny masyw zamykający horyzont...

Wśród roślin

W poniższej tabeli ukryto się sześć rodzajów roślin, które rosną na terenie Babiogórskiego Parku Narodowego. Wykreśl ich nazwy, a pozostałe litery czytane w wierszach od prawej do lewej utworzą hasło.

B	C	H	R	O	Ó	K
M	O	K	R	Z	Y	N
Y	M	R	P	R	Z	I
Y	I	R	Ó	O	D	E
Ę	E	B	A	W	B	Ć
I	G	E	J	G	K	Ó
R	R	Ó	Ż	A	Y	A
J	A	S	K	I	E	R

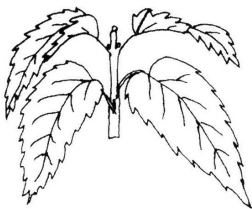
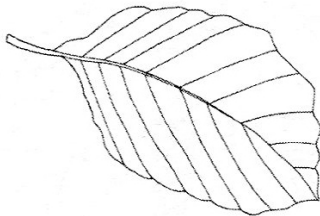
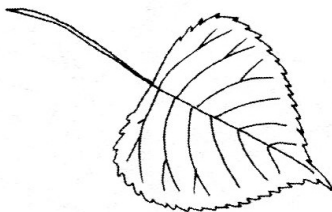
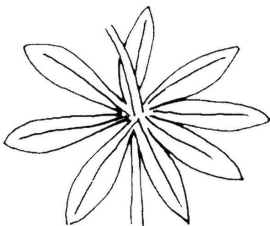
Pomimo sporych liści rosnąca na podmokłych łąkach i w olszynach **knieć błotna**, zwana popularnie **kaczeńcem**, nie stanowi przedmiotu zainteresowania dla większości roślinożerców - jest nie tylko gorzka, ale też i trująca. Jest za to rośliną miododajną, która wskazuje pszczołom drogę do miodników poprzez umieszczone na płatkach plamki i rysunki widoczne jedynie w ultrafiolecie.

„Leśne Bingo”

Podczas wycieczki znajdź wszystkie elementy narysowane poniżej. Znalezione element zaznacz w odpowiedniej kratce. Możesz zaprosić do wspólnej zabawy swoich rodziców, rodzeństwo lub przyjaciół, którzy wędrują razem z Tobą.

naprzeciwległe rozmieszczenie liści	liść pojedynczy całobrzegi
naprzemianległe rozmieszczenie liści	liść pojedynczy ząbkowany
okółkowe rozmieszczenie liści	liść złożony pierzasty

Swoją wędrowkę po szlakach Królowej Beskidów warto zakończyć w mieszczącym się przy **Wystawie Stałej BgPN Ogrodzie Roślin Babiogórskich**. Stanowi on „żywy przewodnik do oznaczania roślin” – wszystkie wspaniałości naszej flory są w nim precyzyjnie podpisane.

Nie tylko liście i igły... *

Drzewa różnią się między sobą nie tylko liśćmi, czy owocami, ale także kolorem i fakturą kory. W trakcie wycieczki znajdź dwa gatunki drzew iglastych bądź liściastych. Przyłóż kartkę do ich kory i „odbij ją” przy pomocy ołówka. Obok „próbki” kory postaraj się też narysować liść bądź pęczek igieł.

Jednym z drzew najbardziej charakterystycznych pod względem kory jest bez wątpienia **brzoza**. Jej **białej**, popękanej kory nie sposób pomylić z żadnym innym gatunkiem występującym w naszych lasach. Pod korą brzozy znajdują się cienkie warstwy łyka i kambium (miazgi), które nadają się do spożycia – można pociąć je w paski i ugotować niczym makaron.

PRZYJACIEL
PARKU NARODOWEGO

Dyplom

otrzymuje

.....
(imię i nazwisko, wiek dziecka)

Uroczyście przysięgam dbać o przyrodę,
jestem dumny, że mogę stać na jej straży,
chcę swoją wiedzę przekazywać innym,
będę prawdziwym Przyjacielem
Babiogórskiego Parku Narodowego

Pieczęć

Data i podpis pracownika parku

Projekt został sfinansowany
ze środków:

Tatrzański
Park Narodowy

Patronat naukowy:

Program „Przyjaciel parku narodowego” realizowany jest w 2015 roku na terenie małopolskich parków narodowych:

Babiogórskiego, Gorczańskiego, Magurskiego, Ojcowskiego oraz Tatrzańskiego. Program powstał w celach edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych.

Został on zainspirowany programem Junior Ranger realizowanym przez National Park Service w USA.

Zespół projektowy:

Babiogórski PN: Tomasz Pasierbek

Gorczański PN: Ewa Strauchmann, Anna Kurzeja

Magurski PN: Magdalena Kuś

Ojcowski PN: Alicja Subel, Janusz Głanowski

Tatrzański PN: Marcin Guzik (koordynator projektu),

Marek Kot, Alina Sidor

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego:

Jolanta Pułka (koordynator merytoryczny programu)

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja:

Magdalena Frączek (recenzent naukowy programu)

Opracowanie merytoryczne zeszytu:

Katarzyna Fajak, Maciej Mażul, Tomasz Pasierbek,
Tomasz Urbaniec

Rysunki:

Dariusz Grochal, Katarzyna Zając oraz mat. arch. BgPN

Opracowanie graficzne i skład komputerowy:

Dariusz Grochal – Skład Liter Grafika Wydawnicza

Wydawcy:

Wydawnictwa Tatrzańskiego Parku Narodowego,
Kuźnice 1, 34-500 Zakopane

ISBN 978-83-61788-95-9

Oficyna Wydawnicza AFM

Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ul. Gustawa Herlinga Grudzińskiego 1, 30-705 Kraków

ISBN 978-83-65208-06-4

Kraków, 2015

www.przyjacielpn.pl